

OPONENTSKÝ POSUDEK

disertační práce

Autor : **PhDr.Zoja Šedivá**

Název disertace : Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou vadou

Oponent : PhDr.Olga Opekarová, PhD.,
psycholog a speciální pedagog ve speciálně pedagogickém centru
vysokoškolský pedagog

Předložená disertační práce dr. Z.Šedivé, psychologičky ve školském poradenském zařízení pro děti a mládež se sluchovým postižením, zahrnuje hraniční problematiku psychologickou, speciálně pedagogickou a medicínskou. Autorka zvolila jednoznačný úhel pohledu z oboru psychologické diagnostiky, což je vzhledem k častým přidruženým poruchám psychického vývoje při sluchovém postižení úkol značně obtížný. Autorka se dále zaměřila na oblast, která je přes značnou závažnost pro školní praxi, z uvedeného odborného pohledu dosud výzkumně zcela nedotčena. Proto vysoce oceňuji v předložené práci její originální a zcela autentické postřehy. Tyto postřehy pak dále rovněž přinášejí mnoho velice důležitých faktických i inspirujících poznatků pro mnohá další diagnostická a poradenská pracoviště, která se zabývají problematikou vývoje komunikačních kompetencí jedince. A to jak vzhledem k poruchám smyslovým, tak rovněž vzhledem k typům a variabilitě poruch duševních, resp. poruch psychického vývoje dítěte. Mezi ně mj. patří kromě zřejmých vývojových poruch řeči a jazyka taktéž poruchy chování a emocí s počátky v dětství a většina poruch autistického spektra.

Za zvlášť přínosný hodnotím autorčin vhléd do problematiky jednoho z klíčových momentů utváření a vývoje komunikačních kompetencí dítěte směrem k adekvátnímu průběhu jeho socializačního vývoje. V tomto směru se řada badatelů z oblasti lékařských věd snaží již řadu let nalézt kauzalitu až v rovině prenatalně genetické či v úrovni postnatalního neurologicko-fyziologického vývoje mozku. V tom mj. spatřuji významný impuls pro následnou oblast výchovy a vzdělávání dítěte, kdy je pak pedagog schopen lépe porozumět a respektovat event. atypické vzorce sociálního chování žáka, aniž by rezignoval na maladaptivní vliv rodinného aj. sociálního prostředí. V tomto směru je pak předložená práce taktéž značným přínosem pro porozumění faktům a pro minimalizaci sice pochopitelných, ale mnohdy spíše emočně altruistických snah pomáhat za každou cenu, které však mohou být ve svém výsledku kontraproduktivní, jak sama autorka upozorňuje. Analogii můžeme již sledovat v praxi, kdy pedagogové v nejlepší víře a snaze „pomoci“ věnují v některých případech enormní úsilí individuální integraci žáků s mnohočetnou těžkou symptomatikou v oblasti vývojových poruch, kde v případě nepřesné diagnózy, dále při neporozumění odborné speciálně pedagogické problematice pedagogů běžných škol, nelze očekávat takové výsledky, které bývají předem deklarovány.

Jak již bylo řečeno, předložená práce celkově přináší mnoho velice cenných odborných poznatků bezprostředně využitelných v praxi, které byly explorovány náležitými odbornými metodami. V tomto směru bylo v předložené práci v oblasti psychologického výzkumu dle mého názoru zcela vyhověno. Některé autorkou užití výzkumné metody jsou navíc dále velmi inspirující v širší oblasti školního poradenství. Nejsou však dosud standardizovány na českou populaci dětí a mládeže, proto je autorka užívá adekvátně pouze orientačně. Doporučujeme autorce v tomto směru vyvinout úsilí o standardizaci psychologických metod a technik, které uvádí v textu (Hiskey Nebraska test of Learning Aptitudes; Leiter International Performance Scales), protože její práce vykazuje zajímavé a statisticky významně korelující aspekty s již standardizovanými staršími metodami.

Předložená práce zasahuje více než hraničně zejména do problematiky speciálně pedagogické, resp. surdo, eto a psychopedické, proto bych dále doporučovala autorce uvážlivý přístup k užívání daných odborných kategorií, resp. korekturu užívaných kategorií z aktuální úrovně vědeckého pohledu těchto speciálně pedagogických disciplín. Jistou nevyváženost výkladu interferující speciálně pedagogické problematiky vzhledem k problematice psychologické chápání, autorčin hlavní motiv a zaměření, její argumentace v oblasti psychologických disciplín je vcelku bezchybná. Přesto upozorňuji na pojmy jako : jedinec s postižením, Zákon 561/2004sb.(„školský zákon“), individuální a skupinová integrace apod., a vyvarovala bych se pojmů „postižená populace“, „naše republika“, „konec školní docházky“ aj., které sice práci na jejím odborném významu a kvalitě neubírají, avšak při užívání již eliminovaných kategorií působí zbytečně archaicky a méně svěže, což je škoda.

Pro obhajobu bych autorce doporučila 1) doplnit vlastním výkladem rozdíl v užívání či pojetí pojmů : sluchová porucha, sluchové postižení, praktická hluchota, ohluchnutí, sluchová vada, sluchová ztráta, stupeň sluchové poruchy, hloubka sluchové poruchy apod. což jsou pojmy, které se v textu hojně vyskytují, avšak uvedená taxonomie v textu (str.14-17) s těmito pojmy neoperuje (stačí krátké vysvětlení). **Dále bych pro obhajobu doporučila 2) doplnění stručného popisu či výkladu pojmů jako** vizuálně motorické markery, vizuálně motorické znaky, prstová abeceda, mimicko-gestikulační komunikace, pomocné artikulační znaky, ze stejného důvodu ad výše., event. krátká ilustrace by byla taktéž vhodná (obrázek, symbol).

Po formální stránce, která je důležitá nejen pro individuální komfort čtenáře, ale i pro další ediční zpracování, bych autorce doporučila poněkud podrobnější jazykovou korekturu, neboť předložené práci na dobré orientaci v textu čtenáři ubírá poměrně značný výskyt, kromě interpunkční ukázněnosti, i jisté dublování kapitol (intelligence, osobnost), taktéž opakování některých odstavců(str.52,53), zdvojení stránek (47,48), taktéž užívání zkratk bez doprovodného vysvětlení v názvech kapitol i v textu, jež pak jsou vysvětleny až mnohem později či vůbec (SP, WHO, PAS, ZŠ při SP, ZJ aj.), což lze samozřejmě poměrně hladce odstranit. Při bedlivém mém studiu exaktních dat bych taktéž uvítala ilustrující přehledy dat s větším množstvím variabilních tabulek, a dále v textu uvedené citované zdroje prezentovat jednotněji, s úzkostlivější bibliografickou přesností, neboť ad výše, může dojít ke ztrátě orientace v textu a v interpretaci dat samotným čtenářem.

Závěrem bych ráda poznamenala, že dané zjištění a poznatek, autorkou prokazatelně ověřený v praxi, tj. že (částečně cituji autorku) : „...*zásadním předpokladem pro studium na střední škole není absolutní výška obecné inteligence, ale schopnost číst s porozuměním...*“ je nesmírně důležitý psychologický poznatek nejen pro vzdělávací a školní poradenská zařízení, ale zároveň i pro rodiče a pracovníky dalších státních podpůrných institucí. V praxi se často setkáváme při posuzování míry sociální podpory rodin dětí se speciálními vzdělávacími potřebami s postojem striktně vázaným a omezujícím se pouze na výšku inteligenčního kvocientu dítěte. Z dlouhodobé praxe již víme, že míra faktické užítkovatelnosti mentální složky jedince může být značně až fatálně limitována dalšími přidruženými zjevnými i latentními poruchami, jejichž symptomy se mohou projevit pouze v čase, v interakci s konkrétním prostředím aj., což autorka rovněž potvrzuje, a **doporučuji při obhajobě 3) vyslechnout její názor na tuto problematiku.**

Předloženou práci jsem zhodnotila z hlediska přínosu školních psychologických a speciálně pedagogických aspektů. Shledala jsem odpovídající odbornou orientaci v dané problematice, solidní výběr exploračních technik a potřebnou míru badatelské kázně při zpracování a interpretaci výzkumných dat. Výše jsem uvedla důvody pro značný přínos výsledků předložené práce pro praxi školních poradenských služeb.

Práci d o p o r u č u j i k obhajobě

V Praze dne 16.12.2010

PhDr.Olga Opekarová, PhD.